

Lukukokeiluista tavoitteelliseen ja yksilölliseen pedagogiikkaan?

Juli-Anna Aerila

- Euroopan komissio pyrkii puolittamaan heikosti lukemisessa suoriutuvien oppilaiden määrän vuoteen 2030 mennessä (EC, 2024).
 - Lukutaito on välttämätön sosiaalisen osallisuuden resurssi.
 - Taloudellisten tekijöiden lisäksi lukutaito vaikuttaa poliittiseen ja kulttuuriseen osallisuuteen eli henkilön integroitumiseen yhteiskuntaan.
- Sosioekonominen tausta – mukaan lukien vanhempien koulutus, kodin kielitausta ja kodin resurssit – korreloi vahvasti lukutaitoon (PISA, 2022).
 - Etusijalle on asetettava etusijalle inklusiiviset strategiat, jotka sitouttavat erilaisista taustoista tulevat oppilaat lukemiseen (UNESCO, 2025; Valtin ym., 2016)
 - Kehitettävä pedagogisia lähestymistapoja, jotka huomioivat moninaisen lukijaidentiteetin myönteisellä tavalla (Karen-Giera & Aërila, 2026).
- Kouluista löytyy syrjiviä käytäntöjä kirjojen valinnassa, saavutettavuudessa ja lukutehtävissä (Ontario School Library Association, 2023; Weinberg & Kapelner, 2022).
- Suomen viimeisimmät PISA-tulokset (2022) paljastavat merkittäviä eroja maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön oppilaiden lukutaidossa.
- Oppilaiden koulumaailmat ja sosiaaliset ympäristöt ovat entistä enemmän kohtaamispaikkoja ihmisille, joilla on hyvin monimuotoinen kulttuurinen, sosiolingvistinen, etninen ja rodullinen tausta (Ahern, 2026).
 - YK:n kestävän kehityksen tavoite (SDG) 4 – inklusiivinen ja tasa-arvoinen laadukas koulutus kaikille vuoteen 2030 mennessä – edellyttää inklusiivista ja tasa-arvoa koulutuksessa sekä ymmärrystä siitä, että ”oppijoiden moninaisuus nähdään mahdollisuutena oppimisen edistämiseksi ja demokratisoimiseksi kaikille opiskelijoille” (UNESCO, 2017).
 - Opettajilla on vain sattumanvaraista tai vähäistä koulutusta tai valmiutta hyödyntää oppilasryhmien moninaisuutta kulttuurisen pääoman, suvaitsevaisuuden ja empatiakyvyn kehittämisessä (ks. Ash & Maguire, 2024).

Riittääkö opettajien kirjallisuuden tuntemus?

Timo Parvela

Roald Dahl

Kirsi Kunnas

Tove Jansson

Sinikka & Tiina Nopola

Mauri Kunnas

Jeff Kinney

Aino Havukainen & Sami Toivonen

Paula Noronen

Astrid Lindgren

J. K. Rowling

Liikummeko mukavuusalueella kirjallisuuden ja toiminnan suhteen?

- Aikuisten kirjavalmat rajaavat oppilaiden lukumateriaaleja (Ivey & Johnston, 2017).
- Opettajan kontrollissa olevat tyttavat yhä suosittuja – opettajajohtoinen kirjallisuuskeskustelu (Aerila 2010).
- Eri kirjaformaattien käyttö: digitaaliset alustat, e-kirjat, äänikirjat, runovideot (Kuzmicova & Cremin, 2017; Chi Ee ym., 2022).
- Ristiriita kotilukemisen ja koululukemisen välillä (Cremin ym., 2024).
- Craftin (2011) “4Ps of digital childhood” –malli korostaa, kuinka digitaalinen lukeminen edistää oppilaiden sitoutumista.

Otammeko oppilaiden erilaiset lukutaidot ja lukijaidentiteetit huomioon?

- Monet oppilaat lukevat lukutaitonsa ala- tai yläpuolella: lukuaineistojen tulisi olla valikoimaltaan laajoja (Chin Ee ym., 2022).
- Oppilaat ovat halukkaita kokeilemaan uusia tekstejä ja heillä on monipuolinen lukumaku (Chin Ee ym., 2022).
- Määrä on yhtä tärkeää kuin laatu: lapset lukevat samoja kirjoja ja haluavat monesti lukea montaa tekstiä samaan aikaan (Chin Ee ym., 2022).
- 90 prosenttia luettavasta tulee olla oikeantasoisista, jotta lukutaito kehittyy (Allington & Gabriel, 2012).
- Lukemiseenkin pitää opetella ja totutella: luetaan samantyyppisiä tekstejä (populaaritekstien merkitys)
 - lukuvalmentajan läsnäolo
 - lukemaan oppii lukemalla (Ross, 2009)
- **Itsenäisen kirjavalinnan mahdollisuus** luo myönteisemmän emotionaalisen yhteyden lukemiseen, lisää oppilaiden innostusta ja sitoutumista, kun taas **opettajavetoisen lukemisen ohjaus** vaikutti ensisijaisesti lukijan itsevarmuuteen ja taitojen kehittymiseen (Barberg, 2022).

Millaista kirjallisuutta monikielisille oppilaille tarjotaan?

- Oppilaiden tulisi löytää peilejä, jotka heijastavat heidän identiteettiään, ikkunoita toisten maailmoihin sekä ovia, jotka kutsuvat osallistumaan yhteiseen merkityksen rakentamiseen (Bishop, 1990).
- Kirjallisuuden kielivalikoiman tulee olla yhtä monikielinen kuin ryhmäkin on (Nemeth, 2009).
- On kiinnitettävä enemmän huomiota siihen, miten erilaisista perheistä tulevia lapsia ja heidän lukutaidon oppimistaan voidaan tukea heidän kulttuurinsa kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla Kwon & Edwards, 2026).
- Hiljaiset kirjat kehittävät monikielisten oppilaiden kielitaitoa ja lisäävät heidän aktiivisuuttaan kirjallisuuskasvatuksen tunneilla (Lee, 2024).
- Kuvakirjoissa on erilaisia genrejä esim. realistinen fiktio, fantasia, historialliset romaanit, tietokirjat ja tieteiskirjallisia, kansantarinoita ja narratiivisia tietokirjoja (Lee, 2024).

Tuetaanko oppilaiden kykyä kirjavalintaan?

- Lapset tarvitsevat aikuisen apua kirjallisuuden löytämiseen (Chin Ee ym., 2022).
- Kirjallisuuden valinnat ja lukumotivaatio liittyvät läheisesti lapsen käsitykseen hänen lukutaidostaan: oikeantasoisien kirjallisuuden ja ohuiden kirjojen merkitys (Chin Ee ym., 2022).
- Säännöllisten kirjastovierailuiden merkitys (Merga & Mat Roni, 2025).
- Sarjakirjat tarjoavat lapsille tuttuutta sekä hahmoissa että juonissa, mutta myös enemmän mahdollisuuksia jakaa lukukokemuksiaan (Chin Ee ym., 2022).
- Osa lapsista tulee kirjallisilta aavikoilta (Chin Ee ym., 2022).

Toimiiko kirjasto-koulu-yhteistyö?

- Kirjastoilla tärkeä rooli erityisesti peruslukutaidoltaan heikkojen oppilaiden akateemisten ja sosiaalisten taitojen kasvattamisessa sekä ammatillisten mahdollisuuksien lisäämisessä (Merga, 2022).
- Oppilaiden lukemaan innostamisessa on keskeistä kirjaston laajat valikoimat sekä rauhalliseen lukemiseen kannustavat tilat (Merga & Mat Roni, 2025).
- Kirjastoissa paljon hyödyttämätöntä potentiaalia, mutta vaatii resursseja (Merga, 2022).
- Kirjavinkkauksissa oli huomattavissa kapea-alaisuutta: genre oli pääasiassa fiktiivistä lastenkirjallisuutta, kirjoja oli tarjolla vain valtaväestön kielellä (ruotsiksi), eikä vinkkauksissa ollut esillä esimerkiksi äänikirjoja tai muita vaihtoehtoja kuin fyysinen, painettu kirja (Aerila ym., 2022)
- Kirjavinkkareilla (lukuilo) ja opettajilla (lukemisen sujuvoittaminen) eri tavoitteet. Myös yhteistyötä saisi olla enemmän (Aerila ym., 2022)

Miltä kirjasto näyttää siellä käymättömälle?

- Kirjasto ei näyttäydy saavutettavana kaikille (Chi Ee ym., 2024)
- Oppilaat etsivät kirjastossa uutta luettavaa: näkyväksi tekeminen ja uuden etsimiseen ohjaaminen (Chi Ee ym., 2022).
- Kirjaston henkilöstöllä on paljon keinoja oppilaiden innostamiseen esim. LUKUHYÖKKÄYKSET ja oppilaita aktivoivat kirjailijavierailut (Merga & Mat Roni, 2025).
- LUJA-hankkeen tuetut kirjastovierailut ja vanhempien ohjaus (Sario ym., 2023)
- Kirjastoilla on kaksi tehtävää kirjaston ja koulun yhteistyön näkökulmasta: lukutaidon edistäminen ja henkilökohtaisen kehityksen tukeminen; erityisesti vähemmistöihin kuuluvien oppilaiden kohdalla. Myös monia muita tehtäviä. (Webber ym., 2024).

MIELIKUVA
KIRJASTOSTA

PERHEEN
LUKUKULTTUURI

PERHE

VAPAA-AJANVIETTOTAVAT JA
HARRASTUKSET

KULTTUURINEN JA
KIELELLINEN MONINAISUUS

Kirjasto

Ajalliset, taloudelliset ja
henkilöresurssit ja tilat

Opetussuunnitelmat,
kulttuurikasvatussuunnitelmat

Etäisyydet, aukioloajat,
verkostot

Asenteet, motivaatio,
tieto

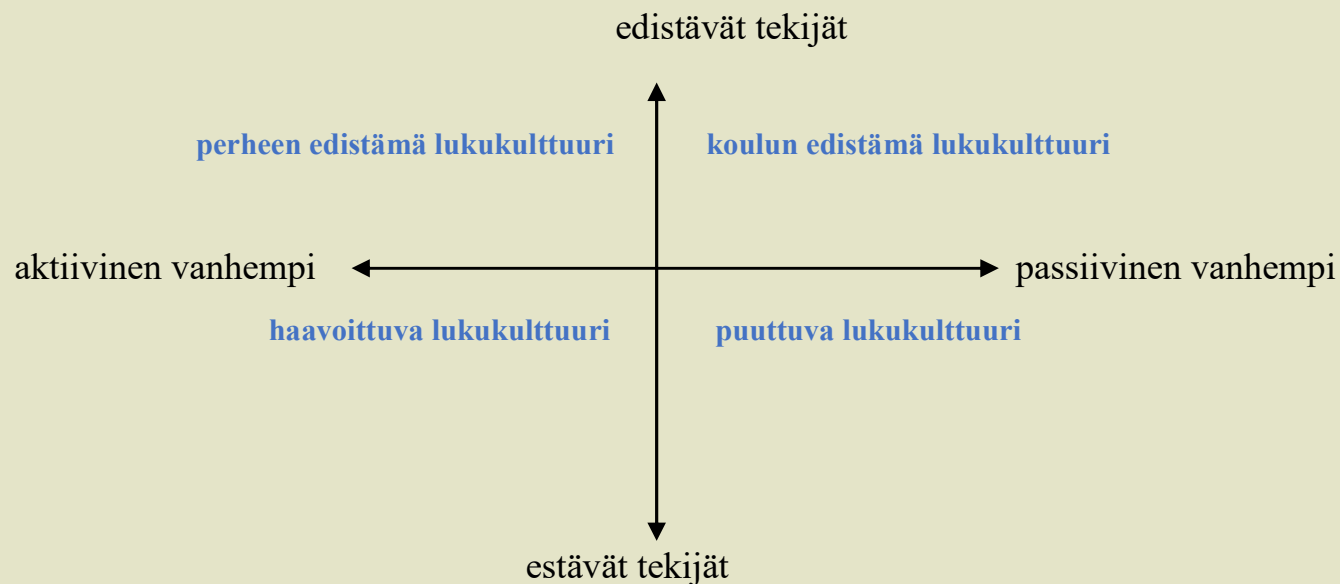
KOULU

Mistä kirjallisuutta luokkiin?

Mukana 11 päiväkodin kaikki ryhmät (Aerila & Kauppinen, 2025)

- ❖ Kirjoja oli kaikissa tutkittavissa päiväkodeissa 13 028 kirjaa
 - ❖ keskimäärin 1085 kirjaa/päiväkoti
 - ❖ vaihteluväli 601–1498 kirjaa/päiväkoti
 - ❖ kirjoista ryhmissä noin 45 prosenttia
- ❖ Ryhmissä keskimäärin n. 100 kirjaa/ryhmä,
 - ❖ vaihteluväli 10–407 kirjaa
 - ❖ Pienten ryhmät: keskimäärin 76 kirjaa/ryhmä ja vaihteluväli 10–146 kirjaa (17 ryhmää)
 - ❖ 3-5-vuotiaiden ryhmät: keskimäärin 96 kirjaa/ryhmä ja vaihteluväli 41–166 (29 ryhmää)
 - ❖ Eskariryhmissä: keskimäärin 129 kirjaa/ryhmä ja vaihteluväli 79–407 (11 ryhmää)

Miten saamme perheet mukaan oppilaiden lukemiseen kannustamiseen?

Edistävät tekijät	Estävät tekijät
<ul style="list-style-type: none">• päivittäinen lukeminen• ruutuajan säännöstely• kotona luettavaa/kuunneltavaa• kirjastokäynnit• vanhempi lukevana esimerkkinä• koulun lukutoiminta	<ul style="list-style-type: none">• älylaitteet• kiire• lukemisen haasteet ja motivaation puute• lapsen ikä

Mistä aikaa lukemiselle?

- Nuorten lisääntynyt digitaalisen median (internet, sosiaalinen media, pelaaminen) käyttöaika vastaa painetun tekstin lukemiseen käytetyn ajan vähenemistä (esim. Twenge ym., 2019).
- Verkossa tapahtuvien lukukokemusten luonne usein silmäilyä tai tiedonhakua, mikä on ristiriidassa syvällisen, henkilökohtaisen lukukokemuksen edellyttämän pitkäkestoisen ja uppoutuneen keskittymisen kanssa (Loh ja Sun, 2019).
- Lukutunnit jätetään pitämättä, jos on kiire (valmisteilla oleva artikkeli).

Onko kaikkien pakko harrastaa lukemista?

- Äidinkielen ja kirjallisuuden opetussuunnitelma sisältää ajatuksen harrastukseen ohjaamisesta (vrt. liikunta)
- Liikkuva koulu: Vältetään puhumasta liikunnasta.
- Hyötyliikunta, arkiliikunta.

Aiheesta valmisteilla artikkeli (Orell & Aerila).

- Aikuisten lukemisen erilaiset diskurssit vapaa-ajan lukemisesta (Suomalainen, 2025).
- Harrastus: tekeminen, joka on vapaaehtoista ja tuottaa mielihyvää.

Onko meillä yhteiset tavoitteet lukemisen suhteen oppilaiden kanssa?

- Opettajat ja oppilaat voivat hahmottaa lukemisen ja lukumateriaalit eri tavoin: opettajat näkevät kirjallisuuden keinona laajentaa maailmankuvaa ja edistää eettistä ja sosiaalista ymmärrystä, kun taas opiskelijat painottavat sen käytännön hyötyjä – kuten kielitaidon ja lukupätevyyden parantamista (Dera, 2024; 2025; Nissen ym., 2021)
- Oppilaiden käsitykset siitä, mikä on “oikeaa kirjallisuutta”, eroavat usein perinteisistä akateemisista määritelmistä (Dera, 2024; 2025; Nissen ym., 2021)
- Tilannekohtainen kiinnostus on keskeistä, Se syntyy koetusta tietovajeesta: se kasvaa, kun yksilö tunnistaa tietonsa puutteet, ja vähenee tiedon karttuessa (Rotgans & Schmidt, 2014).
- Lukijoilla hyvin moninaisia lukijaidentiteettejä. Oppilaat suosivat printtikirjoja (Daniel & Barth, 2023).

Miksi lukeminen on yhä aika yksinäistä toimintaa? Edistääkö lukemiseen liitetty toiminta lukutaitoa?

- Ivey ja Johnstonin (2017) mukaan spontaanimmat ja kokemuskeskeiset keskustelut lisäävät oppilaiden sitoutumista kirjoihin ja tekevät niistä merkityksellisempiä.
- Lukijoiden kokemusten yhtäläisyyksien ja erojen vertailu tukee sekä lukemisen sosiaalista ulottuvuutta että oppilaiden toimijuutta (Ivey & Johnston, 2015).
- Yksilöllisten ja sosiaalisten tehtävien vaihtelu (Momeni ym., 2025)
- Fiktiosta keskusteleminen antaa opiskelijoille mahdollisuuden tutkia ja ymmärtää omaa identiteettiään sekä sosiaalisen maailman monimutkaisuutta heidän ympärillään. Oppiessaan maailmasta kertomusten kautta he oppivat samalla lisää vertaisuhteiden ja yhteiskunnan monimutkaisuudesta (Ivey & Johnston, 2015).

Ennakointikertomus

Tiedämmekö riittävästi oppilaiden lukutaidosta?

- Lukutaidon kehitystä on seurattava varhaisista vuosista alkaen ja lukemaan oppimista tulee suunnitella yksilöllisten tarpeiden mukaan (Brozo, 2003; Psyridou ym., 2020).
- Seulontainstrumentteja tulee käyttää ennustamaan lukutaidon kehitystä ja lukutaidon vaikeutta sekä opetuksen ja tukitoimien suunnitteluun (Sohlheim ym. 2019).
- Opettajilla on vaikeuksia tunnistaa ne oppilaat, jotka jo ensimmäisten seulontojen perusteella tarvitsisivat tehostettua tukea (Viirinkoski ym., 2017).
- Lukemisen eri osataitojen tukitoimiin tulisi kiinnittää huomiota myös alkuopetusvuosien jälkeen, sillä lukutaidon oppiminen on jatkuva prosessi ja yksilölliset erot ja tarpeet lukemisen vaikeuksissa kasvavat ikävuosien karttuessa (Heikkilä, 2019; Thomson ym., 2016; Merga, 2020)

Teemmekö oikeita asioita? Pitäisikö kuitenkin keskittyä taitoihin?

- Kolmannen luokan oppilailla, joilla on vaikeuksia ymmärtää lukemaansa, on usein jo 4–6-vuotiaana vaikeuksia kertomuksen rakenteen ymmärtämisessä ja taivutusmuotojen hallinnassa (Lepola, 2015).
- 2–5,5-vuotiaiden lasten kielelliset taidot ennustavat nuoruusiän luetun ymmärtämisen tasoa (Eklund ym. 2018).
- 70 prosenttia niistä oppilaista, joille lukeminen oli ensimmäisen luokan lopulla hidasta ja työlästä, olivat heikoimpien lukijoiden joukossa kahdeksan vuotta myöhemmin (Landerl ja Wimmer 2008)
- Oppilaat, jotka olivat toisella luokalla ei-sujuvia sekä lukusujuvuudessa että matemaattisissa taidoissa, eivät olleet viidennellä luokalla keskitasolla kummassakaan taidossa (Väisänen ja Aunio 2017).
- Opettajat kokevat lukustrategian käsitteen vaikeana (Aerila ym. Arvioinnissa)

Mitä tuen muuttuminen merkitsee lukutaidon opetukselle?

- Oppilaalle omassa opetusryhmässä annettava tuki voi olla yleistä tukiopetusta, opetuskielen tukiopetusta tai erityisopettajan antamaa opetusta.
- Jos ryhmässä annettava tuki ei ole riittävää, oppilas voi saada myös henkilökohtaista tukea. Henkilökohtaiseen tukeen voivat kuulua myös tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erilaiset apuvälineet.
- Oppimisen tuen järjestelmän tavoitteena on varmistaa, että kaikki perusopetuksen oppilaat voivat osallistua opetukseen ja suorittaa perusopetuksen koko oppimäärän eli koko perusopetuksen.
- Erityisopettajien kirjallisuuden tuntemus jne.?

- Mitä teemme kesäajan lukemisen kanssa?
- Pitääkö koko ajan motivoida?
- Mistä koulutusta opettajille?
- Miten aktivoimme myös vastahakoiset opettajat?
- Miten tasoitetaan eroja eri kouluasteiden välillä?
- Kuka tukee opettajaa?
- Onko oppikirja liian hallitseva?
- Miten kaikkien aineiden opettajat mukaan lukutaidon opettamiseen?
- Mitä tuen muuttuminen merkitsee lukutaidon opetukselle?

Mistä tie siniselle merelle?

- Mihin käytetään liikaa resursseja ilman merkittävää hyötyä?
- Mitä olemassa olevaa voisi kokonaan poistaa?
- Mihin olemassa oleviin voisi panostaa nykyistä enemmän?
- Mitä täysin uutta voisimme kehittää?
- Miten tavoitamme ne oppilaat, joita ei nykyisillä keinoilla saavuteta?

Lähteet

Chin Ee Loh, Sujia Gan & Sarah Mounsey (2022) What Do Children Want to Read? A Case Study of How One Primary School Library Supported Reading for Pleasure, *Journal of Library Administration*, 62:7, 931-945, DOI: 10.1080/01930826.2022.2117955

Allington, R. L., & Gabriel, R. E. (2012). Every child, every day. *Educational Leadership*, 69(6), 10–15.

Lee, C. (2024). Bilingual Students' Meaning-Making Strategies When Exploring Wordless Picturebooks in Interactive Shared Reading. *Early Childhood Education Journal*, 52(7), 1375–1392. <https://doi.org/10.1007/s10643-023-01501-y>

Merga & Mat Roni (2025): "An uphill battle": school library professionals fostering student reading engagement, *English in Education*, DOI: 10.1080/04250494.2025.2456718

Nemeth, K. (2009). *Many Languages, One Classroom: Teaching Dual and English Language Learners* (1st ed.). Gryphon House, Incorporated.

Hulden, K., Aerila, J.-A., Lähteenmäki, M. & Mikkilä-Erdman, M. (2024). Perheissä esiintyvät lasten lukukulttuurit vanhempien kuvaamana. *Ainedidaktiikka*.

Bishop, R. S. (1990). Walk Tall in the World: African American Literature for Today's Children. *The Journal of Negro Education*, 59(4), 556–565. <https://doi.org/10.2307/2295312>

Merga, M. K. (2022). *School libraries supporting literacy and wellbeing*. Facet Publishing.

Ross, C. S. (2009). Reader on Top: Public Libraries, Pleasure Reading, and Models of Reading. *Library Trends*, 57(4), 632–656. <https://doi.org/10.1353/lib.0.0059>

Cremin, T., Mukherjee, S. J., Aerila, J., Kauppinen, M., Siipola, M., & Lähteelä, J. (2024). Widening Teachers' Reading Repertoires: Moving beyond a Popular Childhood Canon. *The Reading Teacher*, 77(6), 833–841. <https://doi.org/10.1002/trtr.2294>

Aerila, J., & Mascia, T. (2024). Motivating Engagement with Literature: Using the Individual Story Ending (ISE) Method to Reveal Personal Reading Experiences. *The Reading Teacher*, 78(1), 80–85. <https://doi.org/10.1002/trtr.2343>

Gjera, W.K. & Aerila, J.-A. (hyväksytty). Exploring reader identities and preferences. Teoksessa Mascia, T. & Aerila, J.-A. (toim.), *Fostering reading identities through reading for pleasure pedagogy*. Springer.

Orell, M.; Aerila, J.-A. & Pihlaja, P. (2024). Home and school cooperation: Towards a dynamic combination of sharing, partnership, interdependency and power. In J. Baldacchino & H. Saeverot (Eds.) *The Bloomsbury Handbook of Continental Philosophy of Education*. Bloomsbury.

Get inspired.

TURUN
YLIOPISTO